

Ime škodljivca

Jesenov krasnik

(*Agrilus planipennis* Fairmaire, 1888)

Sistematika

red Coleoptera (hrošči), družina Buprestidae (krasniki)

Status

Škodljivec je uvrščen v prilogo I.A.I direktive Sveta 2000/29/ES ter na EPPO seznam A2.

Geografska razširjenost

Naravna razširjenost jesenovega krasnika je severovzhodna Kitajska, Mongolija, Korejski polotok, Japonska, Tajvan in Ruski Daljni Vzhod. Leta 2002 so ga našli v državi Michigan v ZDA, nato se je nato naglo razširil v Kanado (Ontario in Quebec) in v sosednje države ZDA, uspešno pa se širi še naprej. Leta 2003 je bil ugotovljen v Moskvi (Rusija) in od tam se je v 10 letih razširil približno 260 km proti zahodu in 460 km proti jugu. Izkoreninjenje jesenovega krasnika v Evropi ni več mogoče in najverjetneje se bo razširil v celotno območje razširjenosti jesenov v Evropi.

Gostiteljske rastline

V območju naravne razširjenosti napada vse tamkajšnje vrste jesenov (npr. *Fraxinus chinensis*, *F. japonica*, *F. lanuginosa*) in redko tudi breste (*Ulmus* spp.), orehe (*Juglans* spp.) in oreškarje (*Pterocarya* spp.). V Severni Ameriki so gostitelji ameriške vrste jesenov: *Fraxinus americana*, *F. nigra* in *F. pennsylvanica*. V Rusiji so ga ugotovili na tujerodnem *Fraxinus pennsylvanica* (tega množično gojijo kot okrasno drevo v mestih, ker je izjemno dobro odporen na zimski mraz) in na naravno prisotnem velikem jesenu (*Fraxinus excelsior*). Ni znano, ali sta gostitelja tudi drugi dve evropski vrsti jesenov (poljski jesen, *Fraxinus angustifolia* in mali jesen, *F. ornus*).

Opis in biologija

Odrasli hrošči so bleščeče smaragdno zeleni, dolgi 8-14 mm (**slika 1**). Izlegajo se od sredine maja do konca julija, živijo okoli 20 dni in se hranijo z jesenovim listjem. Samica odloži 60 do 90 jajčec posamično ali v skupinah v razpoke skorje gostiteljskih dreves. Po sedmih do desetih dneh se izležejo ličinke, ki so blede rumene in na koncu razvoja dolge 26-32 mm, z značilnima rjavima hitiniziranimi izrastkoma na zadku (**slika 2**). Drevo poškodujejo ličinke z vrtanjem 20-30 cm dolgih serpentinastih rogov v skorji in kambiju, ki so napolnjeni z rjavo, trdno zbito črvino (**slika 3**). V začetku razvoja ličink so rovi ozki, z njihovo rastjo pa vedno širši (**slika 3**). Intenzivno se hranijo do zime in prezimijo kot bube ali pa kot ličinke, ki nato spomladi nadaljujejo z vrtanjem rogov. Bubilnica je v lesu (če je skorja tanka) ali v skorji (če je skorja debela). Izhodne odprtine hroščkov so široke 3-4 mm in imajo značilno obliko velike črke D (**slika 4**).

Znamenja napada jesenovega krasnika težko opazimo dokler simptomi niso zelo izraziti. Včasih listi najprej rumenijo in krošnja je razredčena, posamične veje se začnejo sušiti v vrhu krošnje. Drugotni (adventivni) poganjki odganjajo na vejah in ob močnem sušenju krošnje tudi na deblu. Na skorji opazimo razpoke, pogosto jo odstranjujejo žolne, ki iščejo hrano pod skorjo.

Slika 1: Odrasel jesenov krasnik (Foto: Leah Bauer, USDA Forest Service Northern Research Station, Bugwood.org)

Slika 2: Ličinka jesenovega krasnika (Foto: Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources - Forestry Archive, Bugwood.org)

Slika 3: Rovi ličink pod skorjo (Foto: Dušan Jurc, GIS)

Slika 4: Izhodne odprtine jesenovega krasnika (Foto: Dušan Jurc, GIS)

Sušenje v krošnji naglo napreduje in drevo odmre (slika 5).

Znaki, ki omogočajo sum na napad jesenovega krasnika so:

- presvetljena krošnja zaradi manjših listov, listi včasih porumeneli (v vsej krošnji ali omejeno na posamične veje),
- razpoke skorje dolge 5-10 cm, ki nastanejo zaradi oblikovanja celitvenega tkiva okoli rogov ličink,
- žolne odstranjujejo skorjo in iščejo žuželke pod njo,
- meandrasti rovi ličink pod skorjo, dolgi do 30 cm in napolnjeni z rjavo črvino,
- izhodne odprtine odraslih hroščev v obliki črke D in približno 3 mm v premeru.

Posebno opozorilo: od leta 2006 se veliki in poljski jesen (*Fraxinus excelsior* in *F. angustifolia*) v Sloveniji intenzivno sušita zaradi jesenovega ožiga, ki ga povzroča gliva *Chalara fraxinea* (*Hymenoscyphus pseudoalbidus*). Simptomi te bolezni so zelo podobni simptomom napada jesenovega krasnika, zato moramo iskati specifične simptome za škodljivca, to pa so: **serpentinasto zaviti rovi pod skorjo** in **izhodne odprtine v obliki črke D**.

V Evropi nobena vrsta krasnikov ne živi zgolj v jesenih, zato vsaka najdba značilnega tipa ličinke, značilnih rogov krasnikov ali značilnih izhodnih odprtin v obliki črke D omogoča sum na jesenovega krasnika.

Slika 5: Odmiranje jesenov je povzročil jesenov krasnik (Foto: Dušan Jurc, GIS)

Gospodarska škoda

Jesenov krasnik se lahko naseli in razvija v vitalnih, neoslabljenih drevesih in v nekaj letih povzroči njihovo odmiranje. Na Kitajskem napada predvsem drevesa na robovih sestojev ali posamična na prostem, vendar lahko v namnožitvah povzroči tudi sušenje celih sestojev dovtetnih dreves. V Severni Ameriki napada jesene v gozdnih sestojih in v urbanih predelih, mlada in stara drevesa. Običajno napadena drevesa odmrejo v treh do štirih letih po začetku napada, pri močnem napadu pa že v enem ali dveh letih. Zaradi tega povzroča jesenov krasnik izgubo jesenovega lesa, ki je splošno uporaben za številne proizvode, npr. pohištvo, parket, športna orodja, lestve, ročaji za orodja itd. Povzroča množično sušenje dreves v urbanih predelih, kjer različne vrste jesenov in njihovih različkov uporabljajo kot okrasna drevesa v parkih, vrtovih in obcestnih nasadih. Jeseni so pomembni gradniki gozdnih združb v gospodarskih gozdovih in zaradi napada jesenovega krasnika bo vrstna sestava teh gozdov spremenjena, zmanjšana bo njihova biotska raznolikost.

Poti prenosa

Odrasli hrošči *A. planipennis* so dobri letalci, letijo lahko tudi več kot 1 km. Ker so majhni in lahki, jih lahko prenese na večje razdalje tudi veter. Človek lahko prenaša jesenovega krasnika z rastlinami (rastline za sajenje, vključno z bonsaji, lahko vsebujejo vse razvojne stopnje krasnika) ali njihovimi deli (veje, lubje). Glavni vir prenosa v mednarodni trgovini so lesni proizvodi (les, lesni pakirni material, lesni sekanci, les za kurjavo), ki vsebujejo skorjo.

Fitosanitarni ukrepi

Posebne zahteve: omejitve veljajo pri uvozu pošiljk gostiteljskih rastlin za *A. planipennis* ter njihovega lesa in lubja s poreklom iz tretjih držav, kjer je škodljivec navzoč: Kanada, Kitajska, Ljudska demokratična republika Koreja, Japonska, Mongolija, Republika Koreja, Rusija, Tajvan in ZDA. Take pošiljke mora spremljati fitosanitarno spričevalo in sicer pošiljke rastlin, razen plodov in semen, vendar vključno z rezanimi vejami z listjem ali brez njega, ter pošiljke lesa, izoliranega lubja in predmetov iz lubja, naslednjih rastlinskih vrst: *Fraxinus*, *Juglans ailantifolia*, *Juglans mandshurica*, *Ulmus davidiana* in *Pterocarya rhoifolia*. Izpolnjene morajo biti tudi posebne zahteve iz priloge IV.A.I.